

Klikkrec / Baka István dedikációiból

Bíró-Balogh Tamás
[2018. július]

Baka István idén volna hetvenéves. Huszonhárom éve halt meg, életműve 1995-ben lezárult. A szekszárdi születésű, de élete nagy részét Szegeden leélő költő életművét a Tiszatáj Kiadó 2003 és 2009 között hat kötetben adta közre Bombitz Attila szerkesztésében, majd a verseket új kiadásban és bővített anyaggal 2016-ban a Kalligram.1

Ezzel az irodalmi munkásság gyakorlatilag a maga teljességében olvasható, kutatható; napilapokból vagy lappangó kéziratokból egy-egy vers, tárca vagy interjú kerülhet még elő legfeljebb. Emellett azonban pár éve láthatatlan gyűjtőmunka kezdődött, amelynek célja, hogy összegyűjtse Baka István dedikációit és levelezését. A levelezést nem nagyon kell magyarázni. A dedikációkat annál inkább: hiszen miért is lenne érdekes bárki számára az a pár sor, amit a szerző a saját könyvébe írt, amikor valakinek adta, küldte azt, vagy az illető egy könyvbemutatón vagy felolvasóesten a költő elé tette, ajánlást kérve bele.

Pedig a dedikációk mint írói kézjegyek régóta az irodalomtörténeti (és a gyűjtői) érdeklődés látóterében vannak, hiszen egy-egy könyvbe a szerző által írt ajánlás „érdekes, mint az irodalmi élet történéseinek, a gesztusnak megfogható dokumentuma, s érdekes maga [...] az ajánlás szövege is: az a mód, ahogy ez a gesztus nyelviileg realizálódik” – írja Lengyel András.2 A dedikáció, ha tudományosan vizsgáljuk, információkat hordoz: olyan életrajzi forrás, amely tisztázhat időrendi problémát, lehet egy kapcsolat bizonyítéka, sőt ennek a kapcsolatnak a természetét is megvilágíthatja. Egy-egy dedikációnak külön története van, és önmagában is vizsgálható. De összegyűjtve többről árulkodnak, mint külön-külön. „A dedikációk ugyanis – mint egy sajátos forrástípus egymáshoz is kapcsolódó darabjai – szeriális forrásként is fölfoghatók, s együttesük mint sorozat is értelmezhető. A dedikáció-sorozatok elemzésének alapfeltétele azonban, hogy az elemzendő ajánlások legalább hozzávetőlegesen teljes sorozatként álljanak rendelkezésünkre.”3

A dedikációsorozatnak két típusa van: az egy szerző által írt összes ajánlás, illetve az egy személynek szóló valamennyi dedikáció. Módszertanilag az első típusú sorozatot nehezebb összeállítani, hiszen a dedikációk nem egy helyütt találhatók: ahány címzett, annyi helyen, összegyűjtésük nem kis időt és munkát vesz igénybe. Nem véletlen, hogy jóval kevesebb ilyen típusú sorozatot ismerünk. Ezért, „ha rendelkezésünkre állnak, igen becsesek. Történeti-szociológiai elemzésük megmutathatja, hogy az illető író [...] számára kik voltak azok az alkotók és más, nem-szakmabeli személyek, akik – valamilyen szempontból – kitüntetett fontossággal bírtak. Kirajzolódik az a szűkebb értelemben vett kapcsolathálózat (network), amely megmutatja a számára releváns kapcsolatok körét, belső arányait, történeti, irodalomszociológiai jellemzőit”.4

A Baka Istvánnak írt dedikációk azt mutatják meg, kiknek volt Baka annyira fontos, hogy könyvet adjanak neki.5 A Baka által írt ajánlások sorozata pedig azt mutatja meg, hogy számára kik voltak annyira fontosak, hogy könyvet kapjanak tőle. Két hasonló, de nem azonos sorozat; Baka István irodalmi kapcsolathálózatát a kettő együttes elemzése mutatja meg.

A Bakának írt ajánlások száma már nem változhat, az általa írottaké azonban folyamatosan bővül, és arra kérem az olvasót, ha neki van dedikált Baka-kötete, vagy ismerete van ilyenről, értesítsen a birobalogh@gmail.com címen. A két sorozat 2019 elején együtt jelenik meg a Tiszatáj Kiadó gondozásában.

Alábbiakban a Baka István által írt ajánlásokból közlök néhányat, azzal a megjegyzéssel, hogy az alább következő részletet a nem-típusos ajánlásokból állítottam össze. Baka leginkább szűkszavúan dedikált („barátsággal”, „szeretettel”, „baráti szeretettel”), de az elemzés számára ezek is ugyanolyan értékű ajánlások, mint amikor bőbeszédűbb volt.

1. Magdolna-zápor: Ilia Mihálynak, / ama négy ember / egyikének, akik nélkül / e kötet versei – és szerző- / jük személyisége – nem / lenne olyan, amilyen, / baráti szeretettel / Baka István / Szeged, 1975. X. 28.
2. Tűzbe vetett evangélium: Gálfalvi / Györgynek / baráti szeretettel / Baka István / 81. IV. 16.
3. Tűzbe vetett evangélium: Markó Bélának / baráti szeretettel / Baka István / 81. IV. 16.
4. Magdolna-zápor: Póla Károlynak / barátsággal / s köszönettel / hogy nem / buktatt meg / annakidején / Baka István / 81. X. 19.
5. Szekszárdi mise: Pintér Lajosnak / baráti szeretettel, / szép verseskönyvéért / viszonzásul prózában / Baka István / Szeged, 1984. VII. 5.
6. Szekszárdi mise: Kovács Lajosnak / baráti szeretettel / munka- és küzdőtársi / megbecsüléssel / Baka István / 84. VII. 8.
7. Döbling: Géczy Jánosnak / baráti szeretettel / költészet másnapján, / de nem más-naposan / Baka István / 85. IV. 12.
8. Döbling: Mészöly Miklósnak / baráti tisztelettel / ajánlom ezt a könyvet, / megköszönve figyelmét, / melyet ezek a versek talán / jobban megérdemelnének, mint / „kezdői” prózám. / Baka István / 85. IV. 12.
9. Döbling: Csapody Miklósnak / a tanulmányírónak / további alapos / felkészülését segítő, / baráti szeretettel / Baka István / 85. IV. 24.
10. Döbling: Bombicz Attilának / ifjú olvasómnak / és „szerkesztőtársamnak” / szeretettel / Szegeden, a Kincskereső- / táborban / Baka István / 85. VI. 18.
11. Döbling: Balla Zsófiának / szeretettel, sajnálva, / hogy augusztusban / nem találkoztunk / Baka István / Szeged, 85. X. 30.
12. A kisfiú és a vámpírok: Tündének, / kárpótlásul / a sok magányos óráért, / melyek e könyv írása / közben bekövetkeztek, / s szeretettel / István / 88. 03. 28.
13. A kisfiú és a vámpírok: Annus / Jóskának / a régi Tiszatáj / örökös főszerkesztő- / helyettesének / igaz barátsággal / Baka István / 88. 03. 28.
14. Égtájak célkeresztjén: Gálfalvi / Györgynek / és övéinek / együttérző szeretettel / Baka István / 90. IV. 24.
15. Égtájak célkeresztjén: Markó / Bélának / és övéinek / együttérző szeretettel / Baka István / 90. IV. 24.
16. Égtájak célkeresztjén: Határ Győzőnek, / nemcsak a küldött három-egy / könyvet, hanem egész / eddigi, számomra kivétele / élményt jelentő, életművét / megköszönve, szerény / viszonzásul / Baka István / 90. V. 28.
17. Beavatások: Pintér / Lajosnak / a nemzedéktársnak / baráti szeretettel / Baka István / 91. VI. 15.
18. Beavatások: Simai / Mihálynak / a régi, megpróbált / barátsággal / Baka István / 91. IV. 15.
19. Beavatások: Szőke Katalinnak / baráti / szeretettel / és szlavista köszöntéssel / Baka István / 91. V. 22.
20. Beavatások: Mészöly / Miklósnak / baráti tisztelettel / Baka István / (Az ötödik írás, az Én, Thé- / zeus még nem szerepelt kö- / tetben, ha időd engedi, ol- / vasd el = s bocsásd meg, hogy / a városba vezető út eperfáit / jegenyékre cseréltem. / B. I.)
21. Farkasok órája: Csordás Gábornak / baráti szeretettel, / s megköszönve a fel-ajánlott / lehetőséget – bár egy / gyorsabb lehetőséget válasz- / tottam –, amellyel majd / egyszer élni szeretnék: / Baka István / 92. VI. 9.
22. Farkasok órája: Kerék Imrének / – levél helyett is, szép / könyvét viszonzva – / baráti szeretettel / Baka István / 92. VI. 10.
23. Farkasok órája: Géczy Jánosnak / az utolsó neoavantgárdista- / nak / a régi „ki-tagadó” / szeretettel / Baka István / 92. VI. 19.
24. Farkasok órája: Bertók Lászlónak / [lefirkált név]6 – a rontott / értékesebb / baráti szeretettel / Baka István.
25. Szytyepan Pehotnij testamentuma: Kovács András / Ferencnek / baráti szeretettel / Baka István / Pécs, 94. IV. 12.
26. Szytyepan Pehotnij testamentuma: Darvasi Lászlónak / és Gabinak és Annak, / aki még urutazása elején / tart, sok szeretettel egy / bukott (ark-) / angyal: / Baka István / 94. IV. 14.
27. Szytyepan Pehotnij testamentuma: Ilia Mihálynak / a régi és megkülönböztetett / baráti szeretettel, negyed- / százados figyelmét megköszönve: / Baka István / 94. IV. 16.
28. November angyalához: Tündének, egész életem / angyalának, / sok szeretettel / Baka István / 95. VI. 1.
29. November angyalához: Nagy Gábornak / baráti szeretettel, / tehetsége további kitelje- / sedését kívánva: / Baka István / 95. VI. 7.
30. Nyikolaj Gumiljov versei: Könczöl Csabának / barátsággal / Baka István / 1995. IX. 6.

JEGYZETEK

1 Baka István: Összegyűjtött versek. Szerk.: Bombitz Attila. Pozsony–Bp., 2016.

2 Lengyel András: A dedikáció-kutatás lehetőségei. Irodalomismeret, 2001/ 1–2, 67–71.

3 Lengyel András: Gáspár Zoltán irodalmi kapcsolathálózata. Könyvtára dedikált kötetekének történeti-szociológiai elemzése. In: Irodalom- és művészettörténeti tanulmányok 1. Szerk.: L. A. Szeged, 1997, 23–48.

4 Lengyel András: Uo.

5 Erről lásd: BBT: Baka István könyvtárának dedikált kötetéről. Forrás, 2018. június. 6 Az eredeti dedikáció más tintával, mint a satírozás, az utólag ráírt név és a bekarikázott megjegyzés.